

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Opbyggelige Taler i forskjellig Aand

Citation: Kierkegaard, Søren: "Opbyggelige Taler i forskjellig Aand", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 8*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2004 , s. 3.
Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-ota-txt-shoot-idf7187107-3840-4217-8873-d76e3586b81c.pdf> (tilgået 06. august 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 8

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

II

Dersom det er saaledes, at Sorg og Bekymring, især jo længere og jo dybere den trænger ind i Sjelen, eller jo længer den trænger dybt derind, ogsaa sætter sig desto fastere: da er det vel gavnligt at tænke paa en Adspredelse for den Bekymrede, om ikke i den Forstand, som Verden, ofte nok og daarligen nok, anbefaler forfængelig Adspredelsens vilde Hasten eller støiende Bedøvelse. Naar da den Bekymrede føler sig forladt og dog, ved en Selvmodsigelse i Sorgen, ikke ønsker Deeltagelse, fordi denne indknibende og trykkende kommer ham for nær, saa han ømmer sig næsten ligesaa meget ved Deeltagelsen, som ved Smerten: da fører man ham hen i en Omgivelse, hvor Intet minder om Sorgen – end ikke Deeltagelsen, hvor Deeltagelsen ligesom er og dog ikke er; en Omgivelse, der har Deeltagelsens rørende Nærhed, forsaavidt den ligesom er, og tillige Deeltagelsens lindrende Fjernhed, forsaavidt den dog ikke er Deeltagelse.

Saaledes fører det forelæste Evangelium den Bekymrede ud paa Marken, i den Omgivelse, der vil flette ham ind med i det store Samliv, der vil vinde ham for Tilværelsens store Fællesskab. Men da nu Bekymringen har sat sig fast hos ham, saa gjælder det om, saa maa der gøres Noget for at faae Øiet og Sindet bort fra den. Hertil ere tvende Bevægelser tjenlige, hvilke Evangeliet anbefaler. Thi naar den Bekymrede »betragter Lilien« ved hans Fod, da seer han *ned ad*; og naar han seer ned ad til Lilien, saa seer han ikke Bekymringen. Vel muligt, at han i sin Sorg ogsaa ellers gik bøiet, saae ned ad, og saae sin Bekymring, men hvis han seer ned ad for at see til Lilien, saa seer han bort fra Bekymringen. Og naar han, efter Evangeliets Forskrift, seer til Fuglen under Himlen, da seer han *op ad*, og naar han seer op ad til Fuglen, da seer han ikke sin Bekymring. Vel muligt, at han ogsaa ellers i sin Sorg stundom saae op ad, naar han sendte et bekymret Suk op til Gud, og med Bekymringens Blik saae efter det; men dersom han seer op ad for at see til Fuglen under Himmelen, da seer han bort fra Bekymringen. Det nemlig, at Bekymringen har sat sig fast i et Menneskes Sjæl, hvorledes skulde man bedre betegne det, end ved at sige, at det er, som naar Øiet *stirrer*. Naar Øiet stirrer, da seer det uforandret hen for sig, seer bestandigt Eet, og seer dog egentligen ikke, fordi det, som Videnskaben forklarer, seer sin egen Seen. Men da siger Lægen: bevæg Øiet. Og saaledes siger Evangeliet: adspred Sindet, see ned ad til Lilien, og lad være at stirre paa Bekymringen; see op ad til Fuglen og lad være at stirre paa Bekymringen. Naar da Taaren standser, medens Øiet seer ned ad til Lilien: er det da ikke, som var det Lilien, der aftørrede Taarer! Naar Veiret tørrer Taaren af Øiet, som seer efter Fuglen: er det da ikke som var det Fuglen, der aftørrede Taarer! Selv naar den Kjærlige sidder hos og aftørre Taaren, hvis dog den Bekymrede bliver ved at græde: er dette da egentligen at aftørre Taarer? Men Den, der bringer den Bekymrede til at lade være at græde: han aftørre Taarer.

Dette er, hvad man tør kalde en *gudelig Adspredelse*, der ikke som den verdslige og forfængelige hidser Utaalmodigheden og nærer Bekymringen, men adspred, beroliger, overtaler, jo mere man fromt hengiver sig til den. Saare Meget har menneskelig Kløgt opfundet for at forlyste og adspred Sindet, og dog spotter Loven for denne Art Opfindelse den frugtesløse Stræben ved Selvmodsigelsen. Kunsten er selv i Utaalmodighedens Tjeneste; utaalmodigere og utaalmodigere lærer den at fortætte Adspredelsers Mængde i det kortvarige Øieblik: jo mere denne Kløgt stiger, desto mere arbejder den sig selv imod, da det viser sig, at Adspredelsen bestandigt vil strække til for kortere og kortere Tid, eftersom Kunsten stiger. Lad os tage et Exempel, hvor den forfængelige og verdslige Adspredelse ret viser sig saa skrøbelig og selvmodsigende som den er. Fyrværkeren vil jo forlyste Øiet og adspred Sindet ved i Nattens Mørke at tænde den kunstige blussende Flygtighed. Og dog, dersom det blot skal vare en Time, saa bliver Tilskueren træt; dersom det blot skal vare et lille Øieblik mellem hvert nyt Tænd, saa bliver Tilskueren træt. Kløgtens Opgave er altsaa at gjøre det hurtigere og hurtigere af, det Høieste, det Fuldendteste vil blive at brænde det Hele af i nogle faa Minuter. Men dersom Adspredelse er bestemt til at fordrive Tiden, saa viser Selvmodsigelsen sig jo tydeligt: at Adspredelsen, naar den er bleven meest fuldendt i Kunst, kun kan fordrive et Par Minuter – desto rædsommere bliver det netop tydeligt, hvor lang Tiden er. For Betaling kjøber man da Adgang til i en Utaalmodighedens Spænding at skulle vente Forlystelsens Begyndelse, og i samme Øieblik er den forbi. Som hine gøglende Blus lyse og øieblikkeligt forsvinde i Intet, saaledes maa Dens Sjæl være, der kun kjender saadanne Adspredelser: i Adspredelsens Minut fortvivler han over Tidens Længde.

Ak, hvor anderledes med den gudelige Adspredelse! Thi saae Du nogensinde den stjerneklare Himmel, og har Du vel fundet noget tilforladeligere Syn! Det koster ikke Noget, saaledes er der ingen Utaalmodighedens Tilskyndelse; det hedder ikke: iaften, endnu mindre Kl. 10 paa Slaget. O nei, der ventes paa Dig, om der end i en anden Forstand ikke ventes paa Dig – som Stjernerne nu lyse tindrende i Natten, saaledes have de staaet gennem Aartusinder uforandrede. Som Gud gjør sig usynlig, ak, derfor er der maaskee Mangen, som aldrig ret blev opmærksom paa ham: saaledes gjør Stjernehimlen sig ligesom ubetydelig, ak, derfor er der maaskee Mangen, som aldrig ret saae den. Den guddommelige Majestæt forsmåer den synlige, den usande Paafaldenhed; Stjernehimlens Høitidelighed er mere end bramfri. O, men dersom Du staaer stille; dersom Du maaskee uden Hensigt gik der ud, hvor den Aar ud og Aar ind, upaaskjønnet, er synlig, dersom Du tilfældigviis standsede og vendte Dit Blik op ad – Du har dog vel sandet det: Overtalelsen stiger med hvert Øieblik; mere og mere rørende fralister den Dig det Timelige; i dybere og dybere Glemsel synker, hvad der skal glemmes med hvert Øieblik Du vedbliver at betragte den. O, gudelige Adspredelse, ikke kalder Du Dig

troløst og forrædersk en Adspredelse, medens Du dog ved tom Larmen, ved jagende Utaalmodighed er i Pagt med Kjedsomheden, hvori Du styrter Mennesket dybere og dybere – ved Adspredelsen: nei, Du er i Pagt med det Evige, og derfor er kun Begyndelsen vanskelig; naar den er gjort, da voxer Adspredelsens – Stilhed, og i den Overtalelsen.

Saaledes er det med Alt i Naturen; det synes ubetydeligt, og er dog saa uendeligt rigt. Dersom Du derfor hastende gaaer Din Gang i vigtigt Ærende, og Veien fører Dig langs Havets Bred: da tag Dig iagt. Vel sandt, der er Ingen, som kalder paa Dig, der høres ingen Indbydelse, hverken Udskrigerens Stemme eller Kanoners Torden som til menneskelig Forlystelse; og dog tag Dig iagt; iil, at Du ikke ved at staae stille et Øieblik maaskee i Bølgegangen opdager Eensformighedens Overtalelse. Og saaledes ogsaa med Lilien paa Marken og med Fuglen under Himmelen; dersom Du skyndsomt gaaer »til Din Ager, til Dit Kjøbmandskab, til Din Hustrue«, og en Fugl flyver Dig forbi: da see Dig ikke om efter den; thi dersom Du saae efter den, da maatte Du maaskee staae længe for længe at see efter Fuglen. Dersom det er Arbeidets Tid, hvori man skal passe sin Gjerning, dersom Høstkarlen flinkt hvæsser sin Lee og svinger den mod Sæden, da lad ham ikke see til Lilien ved hans Fod, at den ikke overtaler ham, saa baade Lilien og Høstkarlen bliver staaende.

Men den Bekymrede, han advares ikke, ham tilskynder tvertimod Evangeliet til at gaae ud paa Marken, og da at staae stille for at betragte Lilien og Fuglen, at den gudelige Adspredelse maatte bringe det stirrende Øie til at bevæge sig, maatte adspredte det Sind, i hvilket Bekymringen har sat sig fast. Betragt Lilien, see, hvor den staaer yndig ved Din Fod, forsmaae den ikke, den venter jo dog paa, at Du vil fryde Dig ved dens Deilighed! See, hvor den bevæger sig hid og did, ryster Alt af sig, for at vedblive at være yndig! See, hvor den forfrisker sig ved Vinden, gjør sig ligesom Bevægelse, at den atter stille maa glædes ved sin lykkelige Tilværelse! See, hvor mild den er, altid villig til at spørge og til at lege, medens den dog ved at give efter seirer over den heftigste Storm og holder den ud! Betragt Fuglen under Himmelen, see hvor den flyver; maaskee kommer den langveis fra, fra fjerne, fjerne lykkeligere Egne – men saa ere disse jo dog til; maaskee flyver den bort, langt bort til fjerne, fjerne Egne – saa lad den tage Din Bekymring med! Og det gjør den uden at mærke Byrden, hvis Du blot vedbliver at see efter den. See, hvor den nu staaer stille, den hviler sig – i det uendelige Rum; den hviler sig altsaa der, hvor ingen Hvile synes mulig! See, hvor den finder sin Vei; og hvilken Vei gennem alle et Menneskelivs Trængsler og Gjenvordigheder er dog saa vanskelig, saa ubegribelig, som »Fuglens gaadefulde Vei gennem Luften«! Der er altsaa Vei og Vei at finde, hvor Veien synes en Umulighed.

Dog, som al Adspredelse ikke blot skal fordrive Tiden, men fornemmeligen tjene til at give den Bekymrede Andet at tænke paa: saa ville vi nu betragte, hvorledes den Bekymrede, som seer til Lilien og til Fuglen, ved Hjælp af den gudelige Adspredelse, der spreder Taagerne, faaer Andet at tænke paa end Bekymringen, hvorledes han ved at glemme Bekymringen i Adspredelsen føres til at betænke:

hvor herligt det er at være Menneske.

»Klæder da Gud saaledes Græsset paa Marken skulde han ikke meget mere klæde Eder I lidet Troende!« Gud klæder altsaa Græsset eller Græsset er paaklædt; Stengelens skjøntformede Hylster, Bladets fine Liin, Farveblandings yndige Afskygninger, den hele Rigdom, om jeg saa tør sige, af Baand og Sløifer og Stads – alt Dette hører med til Liliens Paaklædning, og det er Gud, der saaledes klæder den. »Skulde han da ikke meget mere klæde Eder, I lidet Troende?« »I lidet Troende«. Dette er Formaningens milde Bebreidelse; saaledes tales der til Den, som har Uret, naar Kjærligheden ikke nænner at tale strængt: med Fingeren truer den bebreidende ad ham og siger, Du lidet Troende, men siger det saa mildt, at Bebreidelsen ikke saarer, ikke bedrøver, ikke nedslaaer, men snarere opreiser og giver Frimodighed. Dersom et Barn bedrøvet kom til den Ældre og bad om Noget, som Barnet i Grunden havde og længe havde havt, men ikke var blevet opmærksomt derpaa, og derfor meente, at det skulde bede derom for at faae det, istedenfor at det skulde takke for, at det havde det: mon da ikke den Ældre mildt bebreidende vilde sige: ja, mit kjære Barn, det skal Du nok faae imorgen, Du lidet Troende! Det vil sige, naar Du engang kommer til bedre Forstand, da vil Du nok paaskjønne, at Du har det, at Du bestandigt har havt det, og at det derfor var en Art Uskjønsomhed, om end tilgivelig ja klædelig for et Barn, at Du bad om – hvad Du havde.

Men er Ordets Mening denne, saa siges der jo i Evangeliet ikke blot, at Mennesket er klædt som Græsset, men at han er klædt langt herligere. Ved Hjælp af den tilføiede Bebreidelse (I lidet Troende) er der egentligen sagt: skulde Gud ikke meget mere have klædt Eder; saa Talen ikke er om den nye Kjole, man saa gjerne vil have til paa Søndag, eller om den nye Kjole, man saa høiligen behøver, men om at Uskjønsomheden vil glemme, hvor herligt Mennesket fra Guds Haand – er paaklædt. Vilde der ikke ogsaa være et Misforhold i den Tale, hvis Første var: at Lilien er herligere paaklædt end Salomo, og hvis Sidste er: skulde Gud ikke meget mere klæde Eder, vilde der ikke være et Misforhold, dersom der paa sidste Sted skulde forstaaes: det Par Klædningsstykker et Menneske kan behøve?

Lad os dog ret betænke denne Sag. Der siges, at Lilien er paaklædt, men dette er jo dog ikke saaledes at forstaae, at Liliens Tilvær er Eet og det at have Klæder paa noget Andet; nei dens Paaklædning er det at være Lilie. Skulde Mennesket nu i denne Forstand ikke være langt herligere paaklædt? Eller skulde det være tilladt af Bekymring for Klædningsstykkerne ganske at glemme den første Paaklædning? O, Du lidet Troende, Du Uskjønsomme med Din indbildte Trang, o Du Bekymrede, selv om Din Trang var stor, at Du dog ganske vil glemme, hvorledes Gud har klædt Dig; lær af Myren at blive viis, men lær af Lilien, hvor herligt det er at være Menneske, hvor herligt Du er paaklædt, Du lidet Troende!

Den verdslige Bekymring søger altid at føre et Menneske ud i Sammenligningernes smaalige Uro, bort fra de eenfoldige Tankers ophøiede Ro. At være paaklædt betyder da at være Menneske – og saa at have gode Klæder paa. Den verdslige Bekymring beskæftiger sig med Klæderne og Klædernes Forskjellighed: er den da ikke som Barnet, der bedrøvet kommer og beder om hvad det har, og til hvem den Ældre mildt bebreidende siger: det skal Du nok faae imorgen, Du lidet Troende! Selv en Nødlidende vil Evangeliet dog først minde om, ikke ganske at glemme, hvor herligt han er paaklædt af Gud. Og dernæst, vi ere jo dog saare langt fra ikke alle i alvorligere og strængere Forstand Trængende, men derimod ere vi maaskee alle kun altfor tilbøielige til at bekymres om Klæderne, og uskjønsomme nok til at glemme de første Tanker – og den første Paaklædning. Men ved at betragte Lilien mindes den Bekymrede om, at sammenligne sin Paaklædning med Liliens – selv om Armod havde klædt ham i Pjalter.

Burde da ikke Indbydelsen til at lære af Lilierne være Enhver kjærkommen, som Paamindelsen er ham tjenlig! Ak, i Sammenligningernes søgne og verdslige Liv glemmes mere og mere, maaskee ganske, hine store, opløftende, eenfoldige, hine første Tanker. Det ene Menneske sammenligner sig med Andre, den ene Slægt sammenligner sig med den anden: og saaledes voxer Sammenligningernes opdyngede Mængde ret egentligen Mennesket over Hovedet. Alt som Kunstfærdigheden og Travlheden tiltager, bliver der vel i hver Slægt Flere og Flere, der trælsomt arbeide hele Livet igjennem langt nede i Sammenligningernes lave, underjordiske Egne, ja ligesom Bjergarbejderne aldrig see Dagens Lys, saaledes komme disse Ulykkelige aldrig til at see Lyset: hine opløftende, eenfoldige, hine første Tanker om, hvor herligt det er at være Menneske. Og op efter paa Sammenligningens høie Steder, der driver den smilende Forfængelighed sit falske Spil, bedrager de Lykkelige, saa de intet Indtryk faae af hine ophøiede, eenfoldige, hine første Tanker. – At være Hersker; ja, hvilken Strid føres ikke derom i Verden, det være nu om at herske over Riger og Lande, over Tusinder, eller om dog at have eet Menneske at herske over – foruden sig selv, som Ingen er bekymret for at herske over. Men ude paa Marken hos Lilierne, hvor ethvert Menneske, der stille og eensomt dier hine første Tankers Mælk, er hvad ethvert Menneske efter guddommelig Bestemmelse er, er Hersker: ja, der vil Ingen være Hersker! At være Vidunderet; ak, hvilke Anstrængelser gjøres der ikke i Verden for at naae dette Misundte, og hvorledes anstrænger ikke Misundelsen sig for at hindre det! Men ude paa Marken hos Lilierne, hvor ethvert Menneske er hvad Gud har gjort ham til, er Skabningens Under: ja, der vil Ingen være Vidunderet! Den enkelte Bedre vilde vel smile, Mængdens skingre Latter spotte den Daare, der i saadan Forstand kunde tale om det at være Hersker, og om det at være Vidunderet. Og dog, hvad kan vel Prædikerens mene med de Ord: »at Gud afsondrede Mennesket for at see, om han vilde agte sig selv liig Dyret«. Thi Den, der ikke afsondret vil beroliges, trøstes, opbygges, opløftes ved hine første Tankers Ubetingethed; Den, der vil give sig selv hen til at forsvinde og omkomme i Sammenligningernes intetsigende Tjeneste: han agter sig selv liig Dyret, hvad enten han sammenlignelsesviis var den Udmærkede eller den Ringe. Derfor afsondrede Gud Mennesket, gjorde hvert Menneske til dette Særskilte, der indeholdes i de første Tankers Ubetingethed. Det enkelte Dyr er ikke afsondret, er intet Særskilt ubetinget, det enkelte Dyr er Tal og hører under, hvad den meest berømte hedenske Tænkter har kaldet Dyr-Bestemmelsen: Mængden. Og det Menneske, der fortvivlet vender sig fra hine første Tanker for at styrte sig i Sammenligningernes Mængde: han gjør sig selv til Tal, han agter sig selv liig Dyret, hvad enten han sammenlignelsesviis blev den Udmærkede eller den Ringe.

Dog, hos Lilierne er den Bekymrede afsondret, langt borte fra alle menneskelige eller maaskee rettere umenneskelige Sammenligninger mellem Menneske og Menneske: ja ikke Den, der har vendt den største Stad i Verden Ryggen, har ladet en saadan broget Mængde, en saadan forvirret, uhyre Mangfoldighed bag sig, som Den, der vendte de umenneskelige Sammenligninger Ryggen – for menneskeligt at sammenligne sin Paaklædning med Liliens.

Ved Paaklædningen maa da, som viist er, forstaaes det at være Menneske. Allerede en Hedning har været opmærksom herpaa. Han vidste ikke at henføre Alt til Gud, men han meente, at det var Sjelen, der, som han sindrigt siger, liig en Væver selv vævede Legemet, hvilket er Menneskets Paaklædning. Og nu prisede han i skjøn Forundring det menneskelige Legemes sindrige Skabning, dets Herlighed, med hvilken da ingen Plante og intet Dyr kunde udholde nogen Sammenligning. I Tanken lod han det ligesom blive til hvad der er Menneskets Udmærkelse: den opreiste Gang, og idet han tænkende eftergjorde det, da opløftedes hans Sind. Han forundredes over det menneskelige Øies Sindrigthed og endnu mere over Blikket, thi Øie har Dyret, men Blik har kun Mennesket, som derfor ogsaa i hiin Forundredes skjønne Modersmaal kaldes: den Opreiste, dog saaledes, at der antydes det Dobbelte, først det, at Menneskets Skikkelse er opreist som den ranke Stamme, og dernæst, at den saaledes Opreiste retter sit Blik op ad; om end den ranke Stamme hæver sig høiere: ved Hjælp af Blikket løfter den Opreiste stolt sit Hoved høiere end Bjergene. Saaledes staaer Mennesket opreist – bydende, og derfor tyktes det hiin Forundrede saa herligt, at Mennesket var den eneste Skabning, der havde

Hænder, thi Haanden udrækker jo Herskeren, naar han befaler. Og saaledes fremdeles paa mange Maader vidste hiin Forundrede at tale herligen om Menneskets herlige Paaklædning. Mangen har maaskee talt lærdere, indsigtfuldere, videnskabeligere maaskee derom, men forunderligt nok, Ingen har talet mere forundret end hiin ædle Vise, der ikke begyndte med at tvivle om Alt, men tvertimod da han var bleven Ældre, da han havde seet og hørt og oplevet Meget, ret begyndte at *forundre sig*, at forundre sig over hiint *eenfoldige Første*, hvilket ellers Ingen saaledes bryder sig om, end ikke den Lærde og Videnskabsmanden, thi det beskæftiger dog ikke disse – som Forundringens Gjenstand. Men denne Forundringens Tale er dog forsaavidt ufuldkommen, som den henfører Paaklædningen til Sjelen. Meest ufuldkommen, ja daarlig er den Tale, der ganske glemmer hiint høitidelige Første, saa den udendvidere, tankeløst tager det, at være Menneske, givet som var det Ingenting, tager det forfængeligt og strax begynder Daarskaben om Klædningsstykkerne, om Buxer og Trøje, om Purpur og Hermelin. Men ufuldkommen er ogsaa den Tale, der vel er opmærksom paa det Første, men ikke ret opmærksom paa Gud. Nei, skal Mennesket sammenligne sig selv med Lilien, da maa han sige: Alt det jeg er ved at være Menneske, det er min Paaklædning, Intet skyldes mig selv, men herligt er det.

Hvorledes skulle vi nu tale om denne Herlighed? Der kunde tales længe uden at blive færdig, men dertil er her ikke saaledes Stedet. Lader os derfor hellere tale kort og samle Alt i eet eneste Ord, hvilket Skriften selv bruger med Myndighed: *Gud skabte Mennesket i sit Billede*, og dog atter for Korthedens Skyld kun forstaae dette Ord om Eet.

Gud skabte Mennesket i sit Billede; skulde det ikke være herligt at være saaledes paaklædt! Siger Evangeliet for at prise Lilien, at den overgaaer Salomo i Herlighed: skulde det ikke være uendeligt herligere at ligne Gud! Lilien ligner ikke Gud, nei det gjør den ikke; den har et lille Kjende paa sig, hvorved den minder om Gud, den har et Vidnesbyrd, som jo Gud i Intet af det Skabte har ladet sig uden Vidnesbyrd, men Lilien ligner ham ikke.

Naar Mennesket seer sit Billede i Havets Speil, da seer han selv sit Billede, men Havet er ikke Menneskets Billede, og naar han fjerner sig, er Billedet borte: Havet er ikke Billedet og kan end ikke fastholde Billedet. Hvoraf kommer dette, uden deraf, at den synlige Skikkelse netop ved Synligheden er afmægtig (netop ligesom den legemlige Nærværelse gjør det umuligt at være allestedsnærværende), saa den ikke kan gjengive sig selv saaledes i et Andet, at dette beholder Billedet, naar Skikkelsen fjerner sig. Men Gud er Aand, er usynlig, og Usynlighedens Billede er jo atter Usynlighed: saaledes gjengiver den usynlige Skaber sig i den Usynlighed, hvilken er Aandens Bestemmelse, og Guds Billede er netop den usynlige Herlighed. Var Gud synlig, ja da var der Ingen, der kunde ligne ham eller være hans Billede; thi alt Synligts Billede *er ikke til*, og blandt alt det Synlige er der Intet, end ikke et Blad, der ligner det Andet eller er dets Billede, var det Tilfældet, da var Billedet Gjenstanden selv. Men da Gud er usynlig, saa kan Ingen *synligt* ligne ham; just derfor er det at Lilien ikke ligner Gud, fordi Liliens Herlighed er den synlige, og derfor taledede Hedningen dog ufuldkomment om Mennesket, selv naar han talte fuldkomment om det menneskelige Legemes Herlighed, men Intet talte om, at den usynlige Gud skabte hvert Menneske i sit Billede.

At være Aand, det er Menneskets usynlige Herlighed. Naar saa den Bekymrede ude paa Marken staaer omgivet af alle Vidnesbyrdene, naar hver en Blomst siger til ham: husk paa Gud! da svarer Mennesket: det skal jeg nok, lille Børn, jeg skal tilbede ham, det kan I Stakler ikke. Den Opreiste er altsaa en Tilbedende. Den opreiste Gang var Udmærkelsen, men at kunne kaste sig tilbedende ned, er dog det Herligere; og hele Naturen er som det store Tjenerskab, der paaminder Mennesket, Herskeren, om at tilbede Gud. Det er dette, der ventes paa, ikke at Mennesket skal komme og overtage Herredømmet, hvilket ogsaa er herligt og ham beskikket, men at han tilbedende skal prise Skaberen, hvad Naturen ikke gjør, thi den kan kun minde Mennesket om at gjøre det. Herligt at være klædt som Lilien; endnu herligere at være den opreiste Hersker; men herligst at være Intet ved at tilbede!

At tilbede er ikke at herske, og dog er Tilbedelsen netop det, hvorved Mennesket ligner Gud, og det i Sandhed at kunne tilbede den usynlige Herligheds Fortrin for al Skabningen. Hedningen var ikke opmærksom paa Gud, og søgte derfor Ligheden i det at herske. Men saaledes er Ligheden ikke, nei saa er den tvertimod tagen forfængeligt; den er kun i Sandhed indenfor den uendelige Forskjellighed, og derfor er det at tilbede Ligheden med Gud som det er Fortrinnet for al Skabningen. Mennesket og Gud ligne hinanden ikke ligefremt, men omvendt: først naar Gud uendeligt er bleven Tilbedelsens evigt og allesteds nærværende Gjenstand, og Mennesket altid en Tilbedende, først da ligne de hinanden. Vil Mennesket ligne Gud ved at herske, da har han glemt Gud, da er Gud gaaet bort, og Mennesket leger Hersker i hans Fraværelse. Og saaledes var Hedenskabet, det var Menneskets Liv i Guds Fraværelse. Derfor var Hedenskabet dog som Naturen; og det Tungeste, der kan siges om det er: det kunde ikke tilbede – selv hiin ædle, eenfoldige Vise, han kunde tie af Forundring, men han kunde ikke tilbede. Men det, at kunne tilbede, er ingen synlig Herlighed, den kan ikke sees; og dog sukker Naturens synlige Herlighed, den bønfalder Herskeren om, den husker i eet væk Mennesket paa, at han endeligen ikke maa glemme – at tilbede. O, hvor herligt at være Menneske!

Men saa fik jo den Bekymrede i Adspredelsen hos Lilierne ganske Andet at tænke paa end Bekymringen, han kom til ret at betænke, hvor herligt det er at være Menneske. Glemmer han det verdsligt igjen i Sammenligningernes Krydsen og Forskjellighedernes Sammenstød mellem Menneske og Menneske: da er

det ikke Liliernes Skyld, da er det tvertimod, fordi han ogsaa har glemt Lilierne, glemt, at der var Noget han skulde lære af dem, og Noget han endeligen maatte huske paa at gjøre for dem. Skulde man nemlig betegne den verdslige Bekymring med eet eneste Ord, maatte man da ikke sige: den er en Bekymring om Klæderne, en Bekymring om: at synes; netop derfor er Opbyggelsen ved den usynlige Herlighed den høieste Opløftelse over verdslig Bekymring: det, at tilbede, er Herligheden og tillige en Tjeneste, der vises Lilien.

Saaledes med Liliernes Underviisning. Vi ville nu betragte, hvorledes den Bekymrede af **Fuglen** lærer, *hvor herligt det er at være Menneske.*

»Fuglen saaer ikke, og høster ikke, og sanker ikke i Lade«, Fuglen er uden Nærings Sorg. Men er dette da egentligen en Fuldkommenhed; er det en Fuldkommenhed at være sorgløs i Faren, naar man ikke kjender den, ikke veed den er til; er det en Fuldkommenhed at gjøre sikre Skridt – fordi man gaaer iblinde, at gaae trygt – fordi man gaaer isøvne! Nei, da maa man dog vel sandere sige, at det er en Fuldkommenhed, at kjende Faren, at see den under Øine, at være vaagen: at det er en Fuldkommenhed, at *kunne* have Nærings Sorg – for nemlig at overvinde denne Frygt, for at lade Troen og Tilliden drive Frygten ud, saa man i Sandhed er uden Nærings Sorg i Troens Sorgløshed. Thi kun Troens Sorgløshed er i guddommelig Forstand den Svæven, hvis skjønne men ufuldkomne Sindbillede er Fuglens lette Flugt. Derfor tale vi jo ogsaa om at hæve sig paa Troens Vinger, og dette Vingslag er i guddommelig Forstand det fuldkomne, Fuglens Vingslag kun en svag en billedlig Antydning; ja, som naar den trætte Fugl med afmattede Vingslag langsomt synker til Jorden, saaledes er selv den dristigste Fugls stolteste Flugt kun jordisk og timelig Mathed i Sammenligning med Troens høie Svæven, en langsom Synken i Sammenligning med Troens lette Stigen.

Vi ville nærmere betragte dette. Hvorfor har Fuglen ikke Nærings Sorg? Fordi den kun lever i Øieblikket, altsaa fordi der slet intet Evigt er i Fuglen; men er dette vel en Fuldkommenhed! Hvorledes fremkommer derimod Nærings Sorgens Mulighed; derved, at det Evige og det Timelige berøre hinanden i en Bevidsthed, eller rettere derved, at Mennesket har Bevidsthed. I Bevidstheden er han evigt langt, langt ude over Øieblikket, ingen Fugl fløi saa langt bort, og dog bliver han netop derved opmærksom paa den Fare, som Fuglen ikke aner: idet Evigheden blev til for ham blev ogsaa den Dag imorgen til. Ved Bevidstheden opdager han en Verden, som ikke den meest bereiste Fugl kjender: det Tilkommende, og naar dette Tilkommende ved Bevidstheden tages tilbage i Øieblikket, saa opdages Bekymringen, som Fuglen ikke kjender, thi hvor langt den end fløi og hvor langt borte fra end den vendte tilbage, den fløi aldrig til det Tilkommende og vendte aldrig derfra tilbage.

Da nu Mennesket er Bevidsthed, saa er han Stedet, hvor det Evige og det Timelige bestandigt berøre hinanden, hvor det Evige bryder sig i det Timelige. Derfor kan Tiden falde et Menneske lang, fordi han har det Evige i Bevidstheden, og med dette maaler Øieblikkene; men Tiden falder aldrig Fuglen lang. Derfor har Mennesket en farlig Fjende, som Fuglen ikke kjender: Tiden, en Fjende, ja en Fjende eller en Ven, hvis Efterstræbelser eller hvis Omgang Mennesket ikke kan unddrage sig, fordi han har det Evige i Bevidstheden, og derfor maa maale den. Paa mange Maader kan det Timelige og det Evige smerteligt berøre hinanden i den menneskelige Bevidsthed, men een af de Berøringer, ved hvilken Mennesket især ømmer sig, er dog Nærings Sorgen. Dens Afstand fra det Evige synes saa uendelig; der er ikke Tale om at udfylde Tiden med nogen herlig Bedrift, nogen stor Tanke, nogen opløftende Følelse, som i de Timer, om hvilke man siger, at de leves for Evigheden, ak nei, der er kun Tale om det fattige Arbeide i Timer, der ganske egentligen leves for Timeligheden, det fattige Arbeide, at tilveiebringe Betingelsen for timeligt at være til. Men dog er det, at kunne have Nærings Sorg, en Fuldkommenhed, og er blot Nedtrykkelsens Udtryk for Menneskets Ophøiethed, thi saa høit, som Gud ophøier, saa dybt trykker han ogsaa ned, men altsaa betyder det, at være dybt nedtrykt, ogsaa at være høit ophøiet. Og høit løftede Gud Mennesket over Fuglen ved det Evige i Bevidstheden, saa trykte han ham igjen, om man saa vil, under Fuglen ved Kjendskab til den Sorg, den jordiske, ringe Sorg, som end ikke Fuglen kjender. O, hvor fornemt synes det, at Fuglen ikke har Nærings Sorg – og dog, hvor langt herligere at kunne have den!

Af Fuglen kan Mennesket derfor vel lære, han kan ogsaa kalde Fuglen sin Lærer, men dog ikke i høieste Forstand. Som Fuglen er uden Nærings Sorg, saa er i Grunden et Barn det ogsaa; ak, hvo vilde ikke gjerne lære af et Barn! Og naar den indbildte eller den virkelige Trang i Bekymringen gjør et Menneske mismodigt, forstemt, nedslagen: o, da vil han gjerne formildes, gjerne lære af et Barn, gjerne i sit stille, taknemlige Sind kalde Barnet sin Lærer. Men dersom Barnet vilde tage Ordet og tale belærende, saa vilde vel den Ældre mildt sige: ja, mit kjære Barn, det er Noget, som Du ikke forstaaer Dig paa. Og dersom Barnet da ikke taug, saa vilde den Ældre sige, at det var et uartig Barn, og maaskee ikke tage i Betænkning at slaae – Læreren, og maaskee gjøre det med Rette, hvorfor, fordi den Ældre i alvorlig Forstand er Barnets Lærer, Barnet kun i den spøgefulde Alvors skjønne Forstand den Ældres Lærer. Men saa er det jo dog en Fuldkommenhed, at kunne have Nærings Sorg, og Mennesket den langt Overlegne, om han end gjerne efter Evangeliets Anviisning lærer af Fuglen, og i stille, taknemligt Sind kalder den sin Lærer.

Fuglen, som er uden Nærings Sorg, er da vel Menneskets Forbillede, og dog er Mennesket, ved at kunne have Nærings Sorg, langt fuldkomnere end Forbilledet. Derfor tør Mennesket aldrig glemme, at Den, der henviste ham til Himmelens Fugle, som til en første, en barnlig Underviisning, at netop Han i Alvor og Sandhed er det egentlige Forbillede, at netop Han er den sande, den væsentlige menneskelige

Fuldkommenheds Forbillede. Thi naar der siges: Fuglene have Reder og Rævene have Huler, men Menneskens Søn har ikke Det, hvortil han kan helde sit Hoved: da tales der jo om en Tilstand, som er mere hjælpeløs end Fuglens og tillige sig dette bevidst. Men da, med Bevidsthed derom, at være uden Rede, uden Tilhold, da – at være uden Sorg: ja dette er den ophøiede Skabnings, er Menneskets guddommelige Forbillede. For Fuglen er dette Forbillede ikke til, ei heller for Barnet; men altsaa er det, at kunne have Næringsorg, en Fuldkommenhed. Er det ikke saaledes? Sige vi vel, at det er en Fuldkommenhed hos Qvinden, at hun, som den Svagere, ikke kan gaae i Krig; at det er en Fuldkommenhed hos den Fangne, at han ikke kan komme ud og vove Livet; at det er en Fuldkommenhed hos den Sovende, at han sover sig fra Faren; eller sige vi vel, at det er en Fuldkommenhed, at være udelukket fra at turde kalde den Ophøiede sit Forbillede! Men hvorfor tales der da anderledes om Næringsorg, som var Qvinden lykkeligere, fordi det nærmest er Manden, som maa erhverve; som var den Fangne lykkelig, fordi Staten ernærer ham; som var Den lykkelig, der sov sig til Rigdom; eller Den lykkeligst, der maaskee ved Rigdom var udelukket fra at kalde Gud-Mennesket sit Forbillede!

Dog ude hos Fuglen kan den Bekymrede ikke tale saaledes; han seer til Fuglen, han glemmer den indbildte Bekymring ganske, selv den virkelige Trang glemmer han for Øieblikket, han formildes, ja han opbygges. Men dersom Fuglen understod sig at sige et belærende Ord, da vilde han vel svare: »min lille Ven, det er Noget, Du ikke forstaaer Dig paa«, det er, han vilde blive sig bevidst, at det er en Fuldkommenhed, at kunne have Næringsorg.

»Fuglen saaer ikke, og høster ikke, og sanker ikke i Lade;« det vil sige Fuglen arbejder ikke.

Men er dette da en Fuldkommenhed, slet ikke at arbeide; er det en Fuldkommenhed, at stjæle Dagens Tid i samme Forstand, som Søvnens stjæler Nattens! Thi vel vaagner Fuglen tidlig til Sang, og dog, dog naar den har sovet vaagner den egentligen til at drømme, selv dens skjønneste Sang er jo en Drøm om en ulykkelig Elskov; og saaledes sover og drømmer den Livet hen, en lykkelig eller en tungsindig Spøg. Men er dette dog vel en Fuldkommenhed, er det en Fuldkommenhed hos Barnet, at det leger og bliver træt – som Manden af Arbeide – og sover, og leger atter! Det er elskeligt hos Barnet, ak, hvo vilde ikke gjerne lære af et Barn! Og naar den Ældre stundom vel gjør sit Arbeide, men ikke bliver glad derved, ja endog maaskee fortreden: o, da vil han gjerne formildes ved Barnet, gjerne lære af det, gjerne i sit stille taknemlige Sind kalde Barnet en Lærer. Men han vilde ikke tage i Betænkning, hvis fornødent gjordes, at irettesætte – Læreren, og den Ældre vilde gjøre det med Rette, hvorfor, fordi den Ældre i Alvorens Forstand er Barnets Lærer, Barnet kun i den spøgefulde Alvors skjønne Forstand den Ældres Lærer.

Fuglen arbejder ikke; dens Liv er i uskyldig Forstand Forfængelighed, og i uskyldig Forstand tager den selv Livet forfængeligt. Er dette vel en Fuldkommenhed; saa er det vel ogsaa en Ufuldkommenhed hos Gud, at han arbejder, at han arbejder indtil nu! Er det en Fuldkommenhed hos Fuglen, at den i vanskelige Tider sidder og dør af Sult og slet Intet veed at gjøre, at den fortunlet lader sig falde til Jorden og dør? Ellers tale vi jo ikke saaledes. Naar Sømanden lægger sig i sin Baad og lader staae til i Uveiret, og slet Intet veed at gjøre: da tale vi ikke om hans Fuldkommenhed. Men naar den kjække Sømand veed at styre, naar han ved Snilde, ved Kraft, ved Udholdenhed arbejder Storm og Uveir imod, arbejder sig ud af Faren: da beundre vi ham. Naar man langt op ad Formiddagen seer Den, der staaer sildig op, dvask og dog sulten vente paa at faae Føden ved et Tilfælde, prise vi vel dette; men naar vi tidlig om Morgenens see den flinke Arbejder, eller naar vi end ikke see ham, men tidligt om Morgenens see, at han har allerede været der, at Fiskeren har allerede været ude ved Garnet, at Røgteren har allerede flyttet Kørerne: da prise vi Fiskeren og Røgteren. At arbeide er Menneskets Fuldkommenhed. Ved at arbeide ligner Mennesket Gud, der jo ogsaa arbejder. Og naar da et Menneske arbejder for Føden, da ville vi ikke daarligen sige, at han ernærer sig selv, vi ville hellere, netop for at minde om, hvor herligt det er at være Menneske, sige: han arbejder med Gud for Føden. Han arbejder med Gud, altsaa han er Guds Medarbejder. See, det er Fuglen ikke, Fuglen faaer nok Føden, men den er ikke Guds Medarbejder. Fuglen faaer Føden ligesom ude paa Landet en Omvandrende faaer Underholdet, men Tjeneren, der arbejder for Føden, kalder Husbonden sin Medarbejder.

Fuglen arbejder ikke – og dog faaer den Føden: er dette en Fuldkommenhed hos Fuglen? Ellers sige vi jo, at Den, som ikke vil arbeide, heller ikke faaer Føden; og dette siger Gud ogsaa. Naar da Gud gjør en Undtagelse med Fuglen, saa er det fordi den stakkels Fugl ikke kan arbeide. Den stakkels Fugl kan ikke arbeide – taler man vel saaledes om en Fuldkommenhed? Fuldkommenheden er da at arbeide. Det er ikke, som man fattigt fremstiller det, at det er en haard Nødvendighed at maatte arbeide for at leve: o, nei det er en Fuldkommenhed, ikke hele Livet igjennem at være Barn, ikke altid at have Forældre, der sørge for En, baade medens de leve og naar de ere døde. Den haarde Nødvendighed, der imidlertid dog netop anerkjender det Fuldkomne hos Mennesket, behøves kun for at tvinge Den, der ikke selv frit vil forstaae, at det at arbeide er en Fuldkommenhed, og derfor ikke glad vil gaae til Arbeidet. Selv derfor om den saakaldte haarde Nødvendighed ikke var: det var dog en Ufuldkommenhed, om et Menneske lod være at arbeide.

Der er sagt om de Hæderstegn, en Konge kan uddele, at Nogle bære Hæderstegnet dem til Ære, Andre ære Hæderstegnet ved at bære det. Saa lad os anføre et stort Forbillede, der ret egentligen kan siges at have æret det, at arbeide: Apostelen Paulus. Dersom ellers Nogen maatte kunne have ønsket Døgnnet dobbelt Længde – da vel Paulus; dersom ellers Nogen kunde have givet hver Time stor Betydning for Mange

– da vel Paulus; dersom ellers Nogen let kunde have ladet sig underholde af Menighederne – da vel Paulus: og dog foretrak han at arbeide med egne Hænder! Som han ydmygt har takket Gud, at han nød den Ære, at blive hudflettet, forfulgt, forhaanet; som han ydmyg for Gud stolt kalder sine Lænker en Æressag: saaledes fandt han det ogsaa en Ære at arbeide med egne Hænder; en Ære, at han i Forhold til Evangeliet med en Qvindes skønne, med en Apostels hellige Undseelse turde sige: jeg har ikke tjent en Hviid ved Ordets Forkyndelse, jeg har ikke giftet mig Penge til ved at blive Apostel; en Ære, at han i Forhold til det ringeste Menneske turde sige: jeg har ikke været fritagen fra nogen Livets Besværlighed eller ved Begunstigelse været udelukket fra noget dets Fortrin, ogsaa jeg har havt den Ære at arbeide med egne Hænder!

O, i de verdslige Sammenligningers fortvivlede, glimrende eller jammerfulde Usselhed, hvor man lige saa lidet veed, hvad Ære som hvad Fuldkommenhed er: der taler man, feigt eller forrædersk, paa anden Maade. Men ude hos Fuglen, der forstaaer den Bekymrede, hvor herligt det er at arbeide og derved hvor herligt det er at være Menneske. Thi ikke dette gjør Forskjellen, om Een arbeider for Riger, en Anden for Brødet, Een for at samle Overflod, en Anden for at væрге sig mod Armod; nei, det der gjør Forskjellen er – at Fuglen kan ikke arbeide.

Men saa fik jo den Bekymrede i Adspredelsen hos Fuglen ganske Andet at tænke paa end Bekymringen; han kom til ret at betænke, hvor herligt det er at arbeide, hvor herligt det er at være Menneske. Glemmer han det igjen under Arbeidet, o, da skal dog maaskee hiin elskelige Lærer, Fuglen, flyve ham forbi og minde ham om det Glemte, blot han seer til Fuglen.